

Володимир Канцір

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету "Львівська політехніка",
доктор юридичних наук, професор
кафедри кримінального права і процесу
kancir_01@mail.ru

Ірина Серкевич

Львівський державний університет внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінально-правових дисциплін

ДЕТЕРМІНАНТИ ВИНИКНЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ТЕРОРИСТИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

© Канцір В., Серкевич І., 2017

Проаналізовано об'єктивні та суб'єктивні детермінанти, які впливають на виникнення та діяльність організованих терористичних об'єднань. Об'єктивні детермінанти є причиною до об'єднання окремих індивідів у такі організації. Суб'єктивні детермінанти сприяють членству особи в терористичному об'єднанні.

Ключові слова: тероризм; терористичний акт; організовані терористичні об'єднання; організована злочинність; детермінанти.

Владимир Канцир, Ирина Серкевич

ДЕТЕРМИНАНТЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗОВАННЫХ ТЕРРОРИСТИЧЕСКИХ ОБЪЕДИНЕНИЙ

Аннотация: статья посвящена анализу объективных и субъективных детерминант, влияющих на процесс возникновения и деятельности организованных террористических объединений. Объективные детерминанты выступают поводом к объединению отдельных индивидов в такие организации. Субъективные детерминанты способствуют членству лица в террористическом объединении.

Ключевые слова: терроризм; террористический акт; организованные террористические объединения; организованная преступность; детерминанты.

Volodymyr Kantsir, Iryna Serkevych

DETERMINANTS OF ORIGIN AND ASSOCIATIONS ORGANIZED TERRORIST

Annotation: the article is devoted to the analysis of objective and subjective determinants influencing the emergence and activities of organized terrorist groups. The objective determinants are the occasion to unite individuals in such organizations. Subjective determinants contribute to a person's membership in a terrorist association.

Key words: terrorism; act of terrorism; organized terrorist association; organized crime, determinants.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна переживає нелегкі часи під час проведення антитерористичної операції, тому не можна оминати увагою питання детермінантів виникнення та діяльності організованих терористичних об'єднань.

Аналіз дослідження проблеми. Як відомо, організована злочинність пов'язана з тіньовою економікою, злочинним бізнесом. Як зазначають науковці, не все однозначно у розумінні цього виду злочинності. Проблема організованої злочинності в теперішньому світі, мабуть, завжди буде актуальною, адже тероризм активізується все частіше. Цією проблематикою займалось чимало вітчизняних науковців П. П. Андрушко, В. О. Глушков, В. К. Гришук, В. М. Дрьомін, В. П. Журавльов, Н. А. Зелінська, В. В. Коваленко, О. М. Костенко, С. В. Лазебник, С. Я. Лихова зробили вагомий внесок у вирішення окреслених питань. З огляду на міжнародний характер проблем організованої злочинності, дослідження ґрунтується також на працях зарубіжних учених, зокрема: П. Вілкінсона, Б. Я. Гаврилова, Х.-П. Гассера, С. У. Дікаєва, М. Креншоу, В. Лакера, Г. М. Міньковського, М. Ф. Мусаєляна, Г. В. Овчіннікової та ін.

Метою статті є аналіз об'єктивних та суб'єктивних детермінант, які можуть охарактеризувати виникнення та діяльність організованих терористичних об'єднань. Це очевидно, адже такі групи чи організації складаються з окремих індивідів. І, власне, об'єктивні детермінанти, вважаємо, можуть стати насамперед приводом до об'єднання окремих індивідів у такі групи чи організації. Стосовно ж суб'єктивних детермінантів, то очевидно, що за їхньої відсутності особа навряд чи стане членом терористичного об'єднання.

Постає логічне питання, а чи існують особливі детермінанти виникнення та діяльності організованих терористичних об'єднань? Думається, що так. Насамперед це злиття тероризму з організованою злочинністю (з організованими групами та злочинними організаціями, які не мають власне терористичного спрямування, а зорієнтовані на заняття іншими видами злочинної діяльності (далі – організованою злочинністю)).

Виклад основного матеріалу. Сучасний тероризм слід розглядати як організований вид злочинності. Нині ера терористів-одинаків минає. Терористична діяльність стає добре організованою (спланованою, належно матеріально забезпеченою тощо). Підготувати та вчинити терористичний акт без придбання зброї, вибухівки чи інших знарядь неможливо. А тіньовий ринок таких предметів контролює організована злочинність. Відтак організовані засади проглядаються не тільки у власне тероризмі, а й у низці пов'язаних із ним злочинів. “Навколо” тероризму зосереджуються (групуються) різні злочини. Як зазначає проф. В. Лунєєв, тлумачення організованої злочинності ще менш чітке, ніж економічної злочинності [10, 254].

Основу для виділення організованої злочинності із системи злочинності загалом становлять характер і ступінь організованої взаємодії групи злочинців між собою під час здійснення пролонгованої кримінальної діяльності [5, 16]. Це – особлива група, певна форма співучасті. Отже, поняттям “організована злочинність” охоплюють відповідні види спільної злочинної діяльності, характерні для кримінальної економіки, злочинного бізнесу, корупції тощо.

Взаємозв'язок організованої злочинності та тероризму не можна ігнорувати. В умовах загострення фінансово-економічної кризи, як правило, завжди розширюються масштаби організованої злочинності. Зі збільшенням фінансового і матеріального потенціалу керівників організованої злочинності у її найактивнішої частини об'єктивно з'являється прагнення до того, щоб впливати на владу і правоохоронні органи. Виробляється не тільки тактика, а й визначається стратегія здійснення такого впливу для гарантування особистої безпеки та можливостей для подальшої злочинної діяльності. Основна відмінність терористичної діяльності та інших форм організованої злочинності – у їхній меті. Якщо терористичні угруповання торгують наркотиками або зброєю, то з метою свого фінансового забезпечення, для виконання політичної мети. Натомість інші організовані злочинні угруповання учиняють це задля особистого збагачення.

Незважаючи на ці суттєві розбіжності, чітко проявляється тенденція до їх злиття. Фактором, що призводить до злиття міжнародного тероризму з організованою злочинністю, є зміни

політичного становища у світі. Світове співтовариство вживає активних заходів щодо позбавлення фінансової підтримки терористичних організацій, а це штовхає їх на шлях активізації злочинної діяльності, щоб у такий спосіб здобувати матеріальні ресурси.

Експерти ООН відзначають ще один фактор злиття організованої злочинності з терористичними організаціями – їхній технологічний інтерес. Викрадення ядерних матеріалів і можливість їх використання з метою шантажу стирають межі між такими злочинами, як вимагання і політичний тероризм.

Злочинні організації вчиняють викрадення ядерних, радіоактивних та подібних матеріалів і продають їх терористам або використовують їх для залякування представників владних структур, конкурентів, суспільства.

Вказуючи на взаємозв'язок із тероризмом таких злочинів, як викрадення людини, захоплення заручника, вбивство, вимагання, розбій і бандитизм, фахівці пов'язують їх з організованою злочинністю і підкреслюють, що кримінальні угруповання прагнуть взаємодіяти не тільки одне з одним, а й з терористичними організаціями стосовно незаконного обігу зброї, наркотиків, фінансової сфери тощо. Узагальнюючи наявний досвід, ці ж фахівці вказують на реальне існування терористичної злочинності як окремого виду організованої злочинності.

Феномен організованої злочинності стосується, зазвичай, не лише тероризму та корупції, а й становлення злочинного формування, його існування впродовж тривалого часу і відповідної кримінальної діяльності в тій або іншій сфері.

Визначальною рисою організованої злочинності стає її політизація, адже це процес обігу, перетікання злочинного капіталу з тіньової (кримінальної) сфери у легальну. Цьому сприяють налагоджені корупційні зв'язки, задіяні вагомі політичні чинники за участю терористичних угруповань. В організованій злочинності, пов'язаній з корупцією та тероризмом, завжди проглядається політичний відтінок. Злочинність – явище достатньо політизоване. “Злочинність, що політизується, – кримінальний феномен, який надзвичайно тісно пов'язаний зі сферою державного управління. Політична злочинність багатопланова. У вузькому значенні цим поняттям охоплюються злочини, що вчиняються за політичними мотивами, у широкому – всі злочини, що вчиняються у політичній сфері, у галузі державного та соціального управління” [5, 10].

Є злочини, які пов'язані з вирішенням політичних проблем, що і дає підстави говорити про політизацію організованої злочинності. Попри це, тероризм тісно пов'язаний з політикою. У цьому контексті цікаву позицію обстоюють польські вчені. Вони розглядають взаємозв'язок організованої злочинності та тероризму, адже злочини, вчинені організованими злочинними групами і терористичними організаціями, фактично не відрізняються “технологією” вчинення, характеризуються складною кримінологічною активністю, що проявляється у застосуванні різних форм насильства [10].

Зважаючи на певне “зближення” організованої злочинності і тероризму, не виключене перетворення однієї форми злочинної організації на іншу. Часто терористичні групи (організації) і організовані злочинні групи переймають близькі за значенням, змістом злочинні дії, як захоплення заручників, викрадення людей тощо. Окреслилася тенденція до злочинного “порозуміння”, певної злочинної інтеграційної співпраці організованих злочинних угруповань і терористичних груп (організацій). Доволі часто вони “підписують” своєрідний “договір” про спільні дії. Скоєні в межах організованої злочинності терористичні діяння, спрямовані на захист їхнього панівного становища. Допускаючи в межах тероризму злочини, що їх вчиняє організована група, терористичні організації зміцнюють своє становище, силу свого впливу.

Отже, організована злочинність і тероризм є взаємодіючими соціальними явищами. Крім того, вони подібні за структурою організованих і терористичних груп, відповідно злочинних і терористичних організацій. Так, деякі вчені зазначають, що “терористичним організаціям притаманні майже усі ознаки, що характерні для організованих злочинних угруповань, – наявність лідера, чіткий розподіл функцій, конспірація, дотримання неформальних норм поведінки, наявність грошового фонду підтримки” [5, 136].

З такою думкою частково погоджується М. В. Семікін, який вважає, що “терористична група характеризується тими самими ознаками, що й організована група, але при цьому охоплює і додаткові ознаки, зумовлені особливістю терористичної діяльності” [6, 114].

Згідно з положеннями ст. 28 КК України [6], однією з найважливіших відмінних ознак організованої групи та злочинної організації від інших форм співучасті, яка водночас є кількісним показником їхньої стійкості, виступає попередня зорганізованість трьох і більше осіб (злочинна організація п’яти і більше осіб) з метою вчинення злочинів, що передбачає необхідність багатоактної підготовки. Саме така складна підготовка передуює злочинній діяльності терористичних груп та організацій, що зумовлено певною мірою багатооб’єктністю злочинів, які вони вчиняють. З цією думкою погоджуються такі дослідники, як В. Ф. Антипенко [2], В. П. Ємельянов [4], В. А. Ліпкан [8], які розробляють проблеми кримінально-правового визначення тероризму. Вони постійно наголошують, що злочини терористичної спрямованості – багатооб’єктні, які відзначаються складністю об’єктивно-суб’єктивних ознак. Це свідчить про те, що такі злочинні формування, як терористична група та організація, є різновидом організованої злочинності.

У такому контексті необхідно також зазначити, що в основу виділення організованої злочинності із системи злочинності загалом покладено характер і ступінь організованої взаємодії групи злочинців між собою у здійсненні своєї пролонгованої кримінальної діяльності [6, 15]. Це особлива група, визначена форма співучасті (організатор, виконавець, підбурювач, пособник). Отож, поняттям “організована злочинність” охоплюються відповідні види спільної злочинної діяльності, характерні як для кримінальної економіки, злочинного бізнесу, корупції, бандитизму, деяких інших злочинів, так і для тероризму. Безумовно, у кожному з випадків є певна специфіка.

Водночас необхідно наголосити, що діяння, пов’язані зі створенням терористичної групи чи терористичної організації, керівництвом такою організацією, участю у терористичній організації, матеріальним, організаційним чи іншим сприянням у створенні або діяльності терористичної групи чи терористичної організації, за змістом збігаються з аналогічними діями щодо злочинних організацій та організованих груп, передбаченими ст. 28 і 255 КК України [6]. Викладене вкотре підтверджує висновок про те, що створення та діяльність терористичної групи чи організації слід розглядати як різновид організованої злочинності.

Для організованої терористичної злочинності характерна наявність об’єднання осіб для вчинення саме терористичних злочинів, стійкість групи (організації), налагоджена система зв’язків учасників терористичних формувань, розподіл між ними ролей тощо. Їхня головна відмінність від організованих злочинних груп і організацій – це те, чому підпорядкована і на що спрямована здійснювана ними злочинна діяльність. Так, за вчинення злочинної діяльності організованими групами та організаціями, – це придбання, нагромадження, збільшення кримінальних доходів, установа контролю над владними структурами з використанням значного, нажитого злочинним шляхом, капіталу, налагодження і розвиток корумпованих зв’язків. Терористичні ж формування мають такі головні цілі, як вказані в ст. 258 КК України [14], – пов’язані з впливом на прийняття рішень органами державної влади, юридичними особами, провокації збройного конфлікту, погіршення міжнародних відносин тощо.

Під час аналізу питань, пов’язаних із діяльністю терористичних груп та організацій, необхідно розглянути ознаки, за якими вони відрізняються. Погоджуємося з думкою М. І. Мельника та М. І. Хавронюка, які зазначають, що відмінність між терористичною групою і терористичною організацією полягає в тому, що терористична група створюється для вчинення конкретного терористичного акту чи кількох таких актів, а терористична організація має діяти невизначений час, займатися терористичною діяльністю постійно, до досягнення певної мети [11]. Тобто терористична група є певною мірою тимчасовим формуванням, що створюється для виконання визначених завдань. Зазначимо, що у КК України не сформульовано визначення терористичних груп та організацій, властивих їм ознак, також із його змісту не зрозуміло, у чому полягають відмінності між ними. Це є значним упущенням та ускладнює кваліфікацію злочинів, вчинених вказаними терористичними формуваннями.

П. І. Орлов і Д. П. Альошин зазначають: “Достатньо згадати події, що відбулися в США у вересні 2001 р., коли один злочин, підготовлений та приведений у виконання терористичною організацією, призвів до загибелі тисяч людей, посяв страх серед мирних громадян усього світу і, більше того, безпосередньо вплинув на наступні політичні події в міжнародному співробітництві” [8, 105]. Отож стає зрозумілим, що терористична група чи організація, які мають своїм завданням вчинення таких злочинів, повинні характеризуватися такими якісними показниками, як об’єднаність єдиним планом, узгодженість дій і розподіл функцій між її учасниками.

Слід також мати на увазі, що терористична група або організація можуть бути власне терористичними або змішаними (терористичними і загальнокримінальними). Інакше кажучи, у другому випадку терористична група (організація) може бути спрямована на вчинення не тільки терористичних, але й інших злочинів, спрямованих проти особистості, власності тощо. Якщо ж спочатку група (організація) створюється для вчинення злочинів терористичної спрямованості (з метою здійснення терористичної діяльності) або вибирає собі цю мету як основну на пізніших етапах свого існування, вона є винятково терористичною.

Ми поділяємо думки науковців, які вважають, що розподіл груп (організацій) на організовані та терористичні іноді умовний. Варто врахувати, що злочинна група або злочинна загальнокримінальна організація не переросте в терористичну, і навпаки; а також те, що терористична група, крім актів тероризму, вчинятиме інші злочини. Часто терористи наймають для вчинення актів тероризму осіб, які вже входять до будь-якої злочинної групи або організації. Такі домовленості можуть бути досягнуті як з керівниками, так і з рядовими виконавцями з осіб, які вчиняють злочини загальнокримінальної спрямованості в групах [17, 96].

Треба зазначити, що ще одна загальна ознака, притаманна як організованим злочинним групам (організаціям), так і терористичним формуванням, – їхня подібність за якісним складом. Так, члени організованих і терористичних формувань, як правило, професіонали, тобто люди, основним доходом яких є засоби, одержувані від здійснення своєї злочинної діяльності впродовж тривалого часу. Вони досконало володіють навичками та технікою вчинення злочинів, навіть складними спеціальними прийомами, авторитетні у злочинному світі.

Для того, щоб відгородити себе від заходів кримінального переслідування, керівництво організації відстороняється від злочинних дій з виконання запланованих операцій. Керівники уникають будь-яких прямих контактів із рядовими членами своєї злочинної групи, які вчиняють злочинні дії. Для спостереження за точним виконанням злочинних планів, через важливі “буферні зони” прокладаються спеціальні лінії зв’язку. Між верхньою групою планування і нижньою групою виконавців формується “ізолюючий прошарок” з осіб легальних професій, які лише передають накази від планувальної групи до виконавців і повідомлення від останніх до керівництва. Це робиться для того, щоб правоохоронні органи не могли добратися до “верхівки” [7, 83].

Окремої оцінки у діяльності терористичних об’єднань потребує і таке явище, як корупція. Вона виступає, на нашу думку, іншим важливим детермінантом їх виникнення та існування.

Організована злочинність, корупція і тероризм – це своєрідний “бермудський трикутник”, що поглинає і криміналізує всі діяння, що потрапляють у його сферу, створює надзвичайну загрозу безпеці будь-якої держави та світового співтовариства загалом. Тероризм у багатьох державах світу виник не тільки в результаті політичних, релігійних, національних і економічних суперечностей та конфліктів, а власне внаслідок високого рівня корупції. Корупція, пов’язана з тіньовою економікою і злочинним бізнесом, призвела до диктату насильства, організації наркобізнесу. Ядром цього кримінального блоку став тероризм. І зворотний наслідок – це ядро зміцнюється через організовану злочинність і корупцію.

Як бачимо, знову, як і стосовно тероризму, окреслені детермінанти мають загальний характер, відтак навряд чи їх перелік можна вважати вичерпним тощо. Вказане свідчить про подібність механізму детермінації організованої злочинності та діяльності організованих терористичних об’єднань. Відтак зв’язок тероризму та організованої злочинності є беззаперечним, а їхнє “наслідування” та “зрощування” і є, на нашу думку, основним особливим детермінантом виникнення та діяльності терористичних об’єднань.

Висновки. Викладене певною мірою підтверджує нашу думку про те, що терористичні групи та організації є різновидом форм організованої злочинності, що зумовлено подібністю структури та організації, механізму функціонування терористичних та організованих злочинних формувань. Як основну відмінність терористичних груп та організацій від інших форм організованої злочинності слід виділити цілі та мотиви їх створення і вчинення ними злочинної діяльності. Обґрунтовано, що українські науковці та політики припускали виникнення в Україні терористичних настроїв і проявів. Водночас влада не зробила нічого, щоб їм запобігти. Це доцільно розглядати як основний детермінант сучасної ситуації в Україні. Констатовано, що суб'єктивні характеристики терористів, а відтак і суб'єктивні детермінанти терористичної діяльності, настільки різноманітні, що без інформації про протиправну діяльність розпізнати таких осіб практично неможливо, як і усунути вказані детермінанти.

Аргументовано, що виникнення та діяльність терористичних об'єднань насамперед детермінується тими самими факторами, що і окремих терористичний злочин. Водночас діяльність терористичних об'єднань наділена всіма ознаками організованої злочинної діяльності, спостерігається тенденція до їх злиття із загальнокримінальними організованими злочинними угрупованнями. Відтак для виникнення та діяльності терористичного об'єднання, як правило, характерні ті ж детермінанти, що і для організованої злочинності загалом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антипенко В. Ф. *Теории мирового развития и антитеррористическое право. Логика сопрягаемости : монография / В. Ф. Антипенко; Служба безопасности Украины, Институт оперативной деятельности и государственной безопасности. – Киев, 2007. – 440 с.*
2. Антонян Ю. М. *Терроризм: криминологическое и уголовно-правовое исследование / Ю. М. Антонян. – Москва : Щит-М, 1998. – 306 с.*
3. Гавриш С. *Відповідальність за створення терористичної групи чи терористичної організації в проекті КК України: окремі проблеми / С. Гавриш, В. Ємельянов // Право України. – 2000. – № 10. – С. 41–43.*
4. Ємельянов В. П. *Злочини терористичної спрямованості / В. П. Ємельянов; Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності Академії правових наук України. – Харків : Рубікон, 1997. – 160 с.*
5. Канарев В. А. *Организованные преступные формирования: вопросы квалификации : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / В. А. Канарев. – Москва, 2002. – 20 с.*
6. *Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 14 травня 2012 року: (офіційний текст). – К. : А. В. Паливода, 2012. – 216 с. – (Кодекси України). – Ст. 258.*
7. *Криминологія : навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов, О. М. Джужа. – К. : Вид. Паливода А. В., 2006. – 264 с.*
8. Ліпкан В. А. *Тероризм і національна безпека України / В. А. Ліпкан. – К. : Знання, 2000. – 184 с.*
9. Ліпкан В. А. *Боротьба з тероризмом / В. А. Ліпкан, Д. Й. Никифорчук, М. М. Руденко. – К. : Знання України, 2002. – 254 с.*
10. Лунеев В. В. *Преступность XX века. Мировой криминологический анализ / Виктор Васильевич Лунеев. – М., 1997. – 285 с.*
11. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 05.04.2001 р. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К. : Каннон, 2001. – 1104 с.*
12. Орлов П. І. *Поняття організованої групи в новому Кримінальному кодексі України: теоретичний аналіз / П. І. Орлов, Д. П. Альошин // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2002. – Спецвипуск. – С. 104–106.*
13. *Преступления террористической направленности: уголовное преследование на досудебных стадиях / В. И. Иванов та ін.; под науч. ред. О. Н. Коршуновой. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 435 с.*
14. Семикін М. В. *Створення терористичної групи чи терористичної організації: кримінально-правове дослідження : монографія / М. В. Семикін ; за заг. ред. В. П. Ємельянова; Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство освіти і науки України, Національний університет внутрішніх справ, Донець. нац. ун-т. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 145 с.*
15. Солодовников С. А. *Терроризм и организованная преступность: монография / С. А. Солодовников. – М. : Закон и право, 2008. – 176 с.*
16. *Уголовное право Украины. Общая и Особенная части : учебник / под ред. Е. Л. Стрельцова. – Харьков : Одиссей, 2002. – 672 с.*

REFERENCES

1. Antipenko V. F. *Teorii mirovogo razvitija i antiterroristicheskoe pravo. Logika sopryagaemosti*: monografija; Sluzhba bezopasnosti Ukrainy, Institut operativnoj dejatel'nosti i gosudarstvennoj bezopasnosti. [Theories of world development and anti-terrorism law. Logic sopryagaemosti: monograph. VF Antipenko; Security Service of Ukraine, the Institute of operational and national security]. Kiev, 2007. 440 p.
2. Antonjan Ju. M. *Terrorizm: kriminologicheskoe i ugovolno-pravovoe issledovanie* [Terrorism: criminological and criminal-legal research]. Moscow, 1998. 306 p.
3. Havrysh S. *Vidpovidal'nist' za stvorennja terorystychnoyi hrupy chy terorystychnoyi orhanizatsiyi v proekti KK Ukrainy: okremi problemy* Pravo Ukrainy [Responsibility for the creation of a terrorist group or a terrorist organization in the draft Criminal Code of Ukraine: some problems]. Kyiv, 2000, number 10. P. 41-43.
4. Yemel'yanov V. P. *Zlochyny terorystychnoyi spryamovanosti*. Naukovo-doslidnyy instytut vyvchennya problem zlochynnosti Akademiyi pravovykh nauk Ukrainy [The crimes of terrorist orientation. Kharkiv], 1997. 160 p.
5. Kanarev V. A. *Organizovannye prestupnye formirovanija: voprosy kvalifikacii*: avtoref. dis. na soiskanie uchen. stepeni kand. jurid. nauk: spec. 12.00.08 "ugolovnoe pravo i kriminologija; ugovolno-ispolnitel'noe pravo". [Organized criminal groups: qualification questions]. Moscow, 2002. 20 p.
6. *Kryminal'nyy kodeks Ukrainy: chynne zakonodavstvo zi zminamy ta dopovnennyamy stanom na 14 travnya 2012 roku: (ofitsiynnyy tekst)* [The Criminal Code of Ukraine: current legislation (official text)]. Kyiv, 2012. 216 p.
7. *Kryminolohiya: navchal'nyy posibnyk* Yu. F. Ivanov, O. M. Dzhuzha. [Criminology: textbook]. Kyiv, 2006. 264 p.
8. Lipkan V. A. *Teroryzm i natsional'na bezpeka Ukrainy* [Terrorism and national security of Ukraine]. Kyiv, 2000. 184 p.
9. Lipkan V. A. *Borot'ba z teroryzmom* [The struggle against terrorism]. Kyiv, 2002. 254 p.
10. Luneev V. V. *Prestupnost' HH veka. Mirovoj kriminologicheskij analiz* [World criminological analysis]. Moscow, 1997. 285 p.
11. *Naukovo-praktychnyy komentar Kryminal'noho kodeksu Ukrainy* vid 05.04.2001 r. za red. M. I. Mel'nyka, M. I. Khavronyuka [Scientific and practical commentary of the Criminal Code of Ukraine]. Kyiv, 2001. 1104 p.
12. Orlov P. I. *Ponyattya orhanizovanoyi hrupy v novomu Kryminal'nomu kodeksi Ukrainy: teoretychnyy analiz*. Visnyk Natsional'noho universytetu vnutrishnikh sprav [The notion of an organized group in the new Criminal Code of Ukraine]. Kyiv, 2002. 106 p.
13. *Prestuplenija terroristicheskoy napravlenosti: ugovolnoe presledovanie na dosudebnyh stadijah* V. I. Ivanov ta in.; pod nauch. red. O. N. Korshunovoj. [Terrorist crimes: criminal prosecution in the pre-trial stages]. St. Peterburgb, 2003. 435 p.
14. Semykin M. V. *Stvorennja terorystychnoyi hrupy chy terorystychnoyi orhanizatsiyi: kryminal'no-pravove doslidzhennya: monohrafiya*; za zah. red. V. P. Yemel'yanova; Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Natsional'nyy universytet vnutrishnikh sprav, Donets. nats. un-t. [Creating a terrorist group or terrorist organization, penal investigation]. Kharkiv, 2003. 145 p.
15. Solodovnikov S. A. *Terrorizm i organizovannaja prestupnost': monografija*. [Terrorism and organized crime]. Moscow, 2008. 176 p.
16. *Ugovolnoe pravo Ukrainy. Obshhaja i Osobennaja chastj*: uchebnik pod red. E. L. Strel'cova. [Criminal Law of Ukraine. General and Special parts]. Kharkov, 2002. 672 p.

Дата надходження: 30.12.2016 р.